

LA TOMBA DEL COMTE RAMON BERENGUER II

CAP D'ESTOPES

Gabriel Roura

Degà-President del Capítol de la Catedral

Sembla que cal dir un alguna cosa sobre la persona del Comte Ramon Berenguer II, Cap d'Estopes, abans de referir-nos a la tomba on reposen les seves despulles i que es troba a la catedral.

Ramon Berenguer i el seu germà bessó, Berenguer Ramon, eren fills del segon matrimoni de Ramon Berenguer I, el Vell, i de la Comtessa Almodis de la Marca. En morir el seu pare es van trobar, per disposició testamentària, que havien de compartir la possessió i el govern dels comtats catalans conjuntament i per indivis. Els documents que emanen del seu govern van encapçalats amb els noms dels dos germans: **Nos pariter scilicet Raimundus Berengarii et Berengarius Raimundi gratia Dei Barchinenenses Chomites. et marchiones...**

A ningú no podia amagar-se que entre els dos germans, absolutament oposats de caràcter, es produïrien ràpidament dissensions; de fet, foren tant fortes que el papa es veié obligat a intervenir-hi. El 2 de gener de 1079, Gregori VII dirigia una carta al bisbe Berenguer Gifred de Girona on es planyia que hagués esclatat un conflicte entre els dos germans "**per vanitatem et superbiam et maxime per consilium impiorum...**". El fet era encara més sensible al papa puix llur pare s'havia confiat particularment al pontífex, sense comptar les més que possibles repercussions que es podien ocasionar pel costat dels musulmans. El papa pregava al bisbe que juntament amb els abats de Thomières,

Ripoll i Sant Cugat del Vallès, mitjancés entre ells. Per altra part trametia un enviat; el rebel seria exclòs de l'Església, a l'obedient l'ajudaria amb els mitjans que calguéssin. La crida del pontífex reeixí, almenys de moment. Però la compenetració dels dos germans aviat esdevingué estantissa, car es feren patents certes impaciències que motivaren pactes que per fixar delimitacions i repartiments de zones d'influència per tal d'evitar mals majors.

El cap d'Estopes era un jove de gran ímpetu, ja que el veiem, als inicis del seu govern, preparar i realitzar la famosa expedició a terres de Múrcia, seguint els suggeriments de Ben-Ammar, primer ministre d'Al-Mutamid de Sevilla. Per les cròniques sabem que la ràtzia estigué carregada de facècies per als catalans, però el comte Ramon Berenguer no va pas tornar amb les mans buides, ja que obtingué una bona quantitat de dinars, 30.000 exactament.

El retorn a Barcelona significà per al nostre comte un retrobament amb el seu germà. Els conflictes es reavivaren obligant als prohoms del país a intervenir per bé de la pau.

Fruit del concili de Girona de 1078 i de l'esmentada carta papal adreçada al bisbe de Girona, els germans Ramon i Berenguer es repartiren la ciutat de Barcelona i una sèrie de castells de la rodalia.

Cap al juny de 1078 es va formalitzar el casament de Ramon Berenguer amb Mahalda de Sicília, filla del cèlebre Robert Giscard de la nissaga normanda esta-

blerta a Itàlia meridional. És molt versamblant que aquesta unió fos inspirada pel mateix papa, el qual es trobava en ple conflicte amb l'emperador Enric IV (Canossa 1077), proposant l'entrocament dels normans addictes amb velles famílies del migdia de França i Catalunya.

No minvaren els esforços conqueridors dels germans contra els musulmans, en un afany d'expansió tant cap al sud com en terres de ponent. Així tingueren ocasió d'enfrontar les seves armes amb les del Cid, aleshores mercenari dels reietons musulmans. Hi hagué un primer contacte entre Ramon Berenguer i el Cid, que no arribà a reeixir, en visites a aliar-se. En aquest període de lluites contra els àrabs, menades per Berenguer Ramon, es produeix el fet cabdal de l'assassinat de Ramon Berenguer, Cap d'Estopes.

És notori que el dia 5 de desembre de 1082, quan Ramon feia camí vers Girona, fou mort per uns desconeguts en el terme de Sant Feliu de Buixalleu, en el lloc anomenat la **Perxa de l'Astor**. Les despulles del comte foren portades a la nostra ciutat i sebollides a la galilea de la Seu romànica.

Desseguida la veu del poble i la major part dels nobles tingueren el convenciment de que havia inspirat el crim: Berenguer Ramon II portaria, des d'aleshores, el tràgic mot de **El Fratricida**.

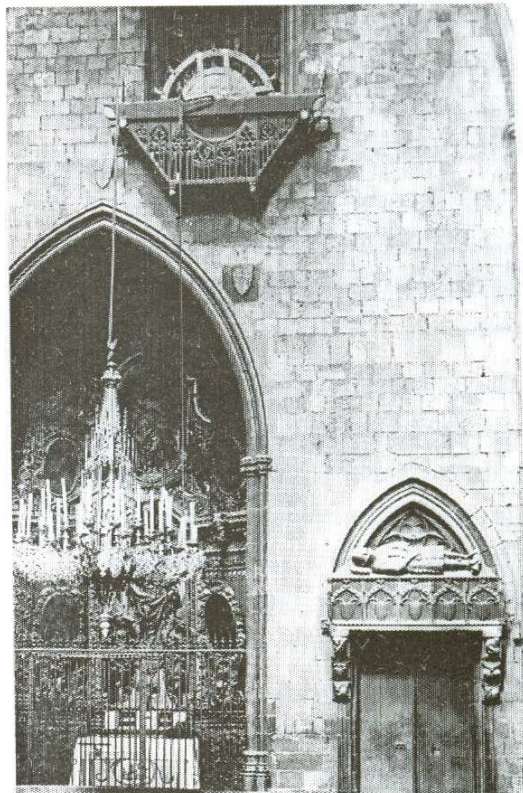
La documentació no ens diu el motiu del viatge del Cap d'Estopes. En diverses ocasions he aventurat la hipòtesi que el comte anava a la ciutat de Rodez a conèixer el seu hereu el futur Ramon Berenguer III, que havia nascut feia un mes, l'onze de novembre, a casa de la seva parenta Mahalda de Roerga.

D'aquesta manera tràgica i sobtada, acabava un regnat que prometia ésser fecund per al país i la casa comtal de Barcelona.

La tomba comtal.

El sepulcre del comte fou col·locat, com s'ha dit més amunt, a la façana de la Seu, a soplug de la galilea, fent simetria amb el de la seva besàvia la comtessa de Girona Ermessenda.

El vas sepulcral era fet d'un sol bloc de pedra, que s'havia buidat donant-li una configuració antropomòrfica en la part on reposa la testa. La tapa de pedra massissa presenta quatre vertents o vessants. La tomba del comte Ramon Berenguer és feta amb pedra de marès de Girona. Amida 203 cms. de llargada, per 54 cms. d'amplada, per 57 cms. d'alçada, sense comptar

Sepulcre del comte de Barcelona Ramon Berenguer II (cap d'Estopes), a la Catedral de Girona. Foto Martí

la tapa; aquesta fa 54 cms. d'amplada per 25 d'alçada. La part frontal de la tomba, com la de la comtessa Ermessenda era exornada amb les barres catalanes. El fons presenta el daurat pràcticament intacte, per tal com està obrat amb pa d'or; en canvi, les barres tenen un color negrenc. Les anàlisis que es feren quan es va procedir a l'exploració de les tombes, determinà que el pigment vermell era donat que **hematites** i la presència majoritària de **ferro** i altres elements, en menor quantitat, associats amb l'**òxid de ferro**, com terres i argiles. El dictàmen consigna que "aquest resultat concorda plenament amb altres anàlisis de pigments vermells de la mateixa època". (Pintures del Mestre de Sant Joan de Bohí i del Mestre del Judici Final). El color daurat ve donat pel pigment Or amb una petita aleació de **coure** per donar-li major duresa. Es tracta de dues peces de gran prestància i austeritat tan característiques del romànic.

Els plafons gòtics.

El 1385, el rei Pere III disposà el trasllat dels enterraments comtals de la galilea a l'interior de la nova nau gòtica. Durant la campanya contra el comte d'Empúries, i des de la vila empordanesa de Vilanova de la Muga, el monarca donà les primeres disposicions relatives a les sepultures dels seus avantpassats.

En una primera carta, de 20 de juliol de 1385, detalla la faisó de les vestidures de l'estàtua jacent del comte, per tal de guardar la deguda fidelitat indumentària. Vuit dies després, el rei Pere disposa el trasllat de les despulles de "l'excel·lentíssim i virtuosíssim príncep i senyor Ramon Berenguer, anomenat Cap d'Estopa antiqüíssim comte de Barcelona, de quina stirp nos per gràcia de Déu som descendent en línia recta", i també les d'Ermessenda antiga Comtessa de Girona.

També determina el lloc que ocuparan: la del comte a

la dreta, la de la comtessa a l'esquerra de l'altar major. L'escultor Guillem Morei, d'acord amb les capitulacions pactades amb Bernat Calopa, realitzà les estàtues jacentes i els plafons. Els cabals necessaris per pagar la comanda foren tretes de les rendes del bisbat de Girona aleshores vacant.

Dos mesos més tard, estant ja el rei a Girona, demana a la Cúria reial que li enviïn un "d'aquells escuts lonchs antichs qui son aquí en lo nostre archiu per posar-lo sobre la tomba que havem feta fer en la seu d'aquesta ciutat", a fi que presideixi la solemne cerimònia del trasllat.

Guillem Morei va executar el seu treball a base de recobrir les sepultures romàniques amb una sèrie de plafons d'alabastre: cinc de frontals i dos més, un per al cap i un altre per als peus, deixant sense cobrir la cara que anava adossada a la paret. Cada peça apareix esculturada per mitjà d'un arc apuntat amb motius florals; al centre de cada plafó hi ha un escut amb les **quatre barres**.

Reposant sobre les tapes dels respectius sepulcres hi foren posades les estàtues jacentes dels comtes. En la seva, el **Cap d'Estopes** apareix guarnit amb les vestidures de guerra, tal com les va descriure el rei Pere en la carta que ja hem mencionat.

Els resultats de les exploracions anatòmico-forenses han estat els següents: el cos de Ramon Berenguer està sencer, embolcallat amb un llençol, la mà esquerra sobre el pit i la dreta estirada al llarg del cos; la testa reposa sobre un preciós coixí de seda de color violaci.

Constitueix un gran honor que la nostra catedral de Girona guardi els cossos de dos membres tant rellevants de la dinastia comtal catalana com ho foren la Comtessa Ermessenda i el seu besnét Ramon Berenguer II, Cap d'Estopes.